

Jaka Sluga

Geneza juda

Izvleček

Namen članka je predstaviti razvoj juda iz klasičnih japonskih borilnih veščin v šport. Olimpijski judo, kot ga poznamo danes, izvira iz tehnik, ki so jih klasični japonski bojevniki uporabljali na bojiščih fevdalne Japonske. Bojevniki so se v zaključni fazi boja, ali kadar so ostali brez orožja, posluževali sistema kontaktnega boja, ki se imenuje *yoroi kumiuchi*. Iz te večšine so se v obdobju miru razvili sistemi kontaktnega boja, ki so uporabni tudi v vsakdanjem življenju, danes pa jih s skupnim izrazom imenujemo *jujutsu*. Ob koncu obdobja Edo (leta 1868) je bilo na Japonskem že najmanj 179 različnih *jujutsu* stilov. Mladi Jigoro Kano je preučeval nekatere izmed njih, postopoma pa jih je nadgradil in prilagodil zahtevam moderne japonske družbe. Leta 1882 je odprl svojo šolo, ki jo je poimenoval *Kodokan Judo*.

Ključne besede: judo, zgodovina, jujutsu, bujutsu, budo, Jigoro Kano, japonske borilne veščine.

Genesis of judo

Abstract

The purpose of this article is to present development of judo from traditional japanese martial arts into sport. Olympic judo as we know it today, has origins in techniques, which were used by classical japanese warriors on the battlefields of feudal Japan. In the final phase of the battle or when the weapons were broken or lost, the warriors had to depend on armoured grappling method called *yoroi kumiuchi*. In the time of peace hand-to-hand combat systems for use in everyday life developed from *yoroi kumiuchi*. Generic term for these systems is *jujutsu*. By the end of the Edo period (1868) there were at least 179 recorded styles of jujutsu in Japan. Young Jigoro Kano studied some of these styles, he upgraded them and adjusted them to the needs of the modern japanese society. In 1882 he opened his own school, which he named Kodokan Judo.

Keywords: judo, history, jujutsu, bujutsu, budo, Jigoro Kano, japanese martial arts.

■ Kaj je judo?

Na to vprašanje ni enostavnega odgovora, saj različni ljudje judo dojemajo na različne načine. Judo je lahko šport, borilna veščina, umetnost, rekreacijska aktivnost, okno v japonsko kulturo, sredstvo samoobrambe, za mnoge ljudi pa je tudi način življenja. Je eden izmed najbolj popularnih športov in hkrati ena izmed najbolj razširjenih borilnih veščin na svetu. Da bi lažje razumeli, kaj je judo, je potrebno poznati njegove korenine in zgodovino.

Borilne tehnike, ki so jih japonski bojevniki uporabljali na bojiščih fevdalne Japonske, so originalni vir sodobnega olimpijskega juda. Ker pa enotna definicija razvojne poti juda iz tradicionalnih veščin ne obstaja, moramo preučiti dognanja avtorjev, ki raziskujejo različna področja japonske borilne kulture in zgodovine ter izlučiti tiste ugotovitve, ki so bistvene za razumevanje nastanka modernega juda.

■ Bojevniški razred in klasične borilne veščine na Japonskem

Japonska kot država je bila ustvarjena z medsebojnim prepletanjem različnih kompleksnih procesov, v katerih so klasični profesionalni bojevniki (*bušiji*) igrali pomembno vlogo. Obdobje od osmega do konca šestnajstega stoletja je bilo zaznamovano s

Članek je nastal na osnovi diplomske naloge Geneza juda (mentor doc. dr. Tomaž Pavlin), ki je bila predlagana za študentsko Prešernovo nagrado 2013.

skoraj neprekinjenimi notranjimi vojnami. V tem obdobju se je razvilo socio-kulturno okolje, v katerem je bil bojevniški razred več stoletij v samem družbenem vrhu. Privilegiran položaj bojevnikov je vodil v tako podrobno izpopolnjevanje borilne kulture, kot ga niso poznali v nobeni drugi državi. Tehnike in taktike, namenjene uspešnemu bojevanju, na Japonskem imenujejo *bujutsu* (»borilne veščine«) (Dreager, 2007a).

Japonska beseda *bujutsu* je sestavljena iz dveh znakov. »Bu« je širok pojem, ki se nanaša na vse, kar je povezano z vojno, bojem ali borbo. V našem kontekstu ga prevajamo kot »borilna«. »Jutsu« pomeni »veščina, tehnika ali umetnost«. Dobesedno *bujutsu* prevajamo kot »borilne veščine«. Poleg dokaj jasnega dobesednega prevoda pa se v literaturi pojavljajo bolj ali manj podobne definicije *bujutsuja* (Lowry, 1995).

D. Skoss (2011): »*Bujutsu* so bile v prvi vrsti veščine, razvite s strani bojevniškega razreda, namenjene pa so bile bojevnikom fevdalne Japonske. V teh sistemih je najpomembnejša učinkovitost smrtonosnih tehnik.«

Potreba po bolj učinkovitih bojnih sredstvih je spodbudila že bojevnike zgodnjih obdobij Japonske, da so proučevali različna orožja in njihovo uporabo. Bojevniki, ki so preživeli grozovite boje in si tako pridobili veliko mero spoštovanja, so izvedli največ tovrstnih raziskav. Od poznega dvanajstega stoletja naprej so rezultate svojih spoznanj sistematizirali in jih potrdili z ustanovitvijo borilnih šol (*bujutsu ryu*). Glavna orožja – meč, kopje, helebarda in lok – so

bila sicer deležna posebne pozornosti, vendar pa niso spregledali nobenega orožja ali metode boja, ki so bila učinkoviti. Najstarejši znani formalni tradiciji (šoli) borilnih veščin sta *Kashima Shinto Ryu* in *Katori Shinto Ryu*, ki sta bili ustanovljeni okrog leta 1450. Na začetku so uporabo različnih orožij in strateške ter taktične elemente boja poučevali kot del celovitih borilnih sistemov (*sogo bujutsu*). Od sredine obdobja Muromachi (1336–1568) naprej pa so se *ryuji* postopoma začeli specializirati za določen sistem ali orožje, zlasti za lok, kopje, meč, neoborožene metode in konjenišvo. Tako so nastali *kenjutsu*, *kyujutsu*, *sojutsu*, *jujutsu* in druge vrste *ryujev*. Do konca sedemnajstega stoletja je bilo razvitih približno šestdeset sistemov boja in več kot devet tisoč borilnih tradicij (*ryujev*) (Draeger, 2007a).

Ker je bil *bujutsu* simbol in orodje moči ter vitalnosti klasičnih bojevnikov, je bilo proučevanje klasičnih borilnih veščin ekskluzivna pravica profesionalcev bojevnškega razreda. Civilisti niso smeli uporabljati orožja, ki je bilo na razpolago bušijem, niti niso imeli pravice do učenja klasičnih borilnih veščin (Draeger, 2007a).

■ Zasuk v borilni orientaciji

Po stoletjih neprestanih vojn je leta 1600 nastopilo dolgo obdobje tokugawskega miru. V tem obdobju je bojevnški razred izgubil svoje primarne zadolžitve in postal neproduktiven del družbe. Obdobje miru v obdobju Edo je privedlo do propadanja bojevnškega razreda, predvsem v poznem obdobju Tokugaw (pozno devetnajsto stoletje). Sorazmerno s tem pojavom je začelo upadati tudi znanje klasičnih borilnih veščin, ki so se preoblikovale v spiritualno-estetsko obliko (Mol, 2001).

Klasični bojevnški duh je močno oslabil s prehodom borilne usmerjenosti iz borbene sfere v območje, kjer je najpomembnejši užitek posameznika. V tem obdobju je željo po samozaščiti zamenjala želja po samoizpopolnjevanju, svojo pomembno vlogo je izgubil *bujutsu*, medtem ko so se začeli razvijati vedno bolj prestižni *budo* sistemi (Draeger, 2007b).

Obstajajo velike razlike med *bujutsujem* in *budom*. *Bujutsu* so sistemi bojevanja, ki so jih bojevniki izoblikovali za bojevnike, da bi vzpodbujali samozaščito in skupinsko solidarnost. *Budo* pa so spiritualni sistemi, za katere ni nujno, da so jih razvili bojevniki ali da so bili razviti za bojevnike. Njihov glavni namen je samoizpopolnjevanje posameznika, razviti pa so bili v časih, ko klasični bojevniki niso bili vodje političnih in vodilnih družbenih institucij (Draeger, 2007a).

Modernih veščin (*budo*), ki so nastale po razpustitvi bojevnškega razreda, se lahko učijo zelo velike skupine vadečih, ustanovljene pa so bile z namenom izobraževanja in razvoja človeških bitij kot celote (D. Skoss, 2011).

Indikator preoblikovanja *bujutsuja* v *budo* je bila nominalna sprememba ideograma *jutsu*, »umetnost, veščina, tehnika« v besedi *bujutsu* v *do* – »pot«. Pojem *do* je pomemben del japonske kulture in velika večina Japoncev nima težav z razumevanjem njegovega pomena. Za zahodnjake pa ta pojem ni tako samoumeven in je veliko težje razložljiv. *Do* nakazuje človeško željo po gojenju zavesti o svoji spiritualni naravi preko ukvarjanja z disciplinami, ki bi človeka dvignile na višji nivo samospoznanja. Ta cilj je temeljna razlika med klasičnimi borilnimi veščinami, ki jih označuje *jutsu*, in tistimi, ki jih definira *do* (Draeger, 2007b; D. Skoss, 1999).

Budo je dokaz evolucije tehnik, ki bazirajo na razumu in stoletnih praktičnih izkušnjah bojevnikov v dejavnost, ki osmišlja človeko-

vo življenje v obdobju miru. V *budo* sistemih, ki poudarjajo družbeno odgovornost posameznika, najdemo konfucijansko etično perspektivo družbene organizacije. S taoističnega vidika *budo* poudarja svojo naravno in spontano plat. Tako *budo* služi kot sredstvo moralnega in supramoralnega izobraževanja. Kot tak *budo* ni mišljen kot orodje za ubijanje, ampak kot sredstvo, preko katerega lahko posameznik doseže moralno popolnost. Kljub temu da tako klasični *bujutsu* kot *budo* posedujeta skrb za moralnost, ju ločijo razlike v prioritetah, ki ju definirajo. Če klasični *bujutsu* in *budo* razumemo kot tridimenzionalni obliki, so njune prioritete sledeče:

- Klasični *bujutsu*: 1.) boj, 2.) disciplina, 3.) morala.
- Klasični *budo*: 1.) morala, 2.) disciplina, 3.) estetska oblika.

Nastanek klasičnega *buda* so omogočile družbene spremembe v obdobju Edo. S temi spremembami je priprava na bitke (*bujutsu*) aristokratske manjšine postala temelj sistema vsakdanjega treninga navadnih ljudi (*budo*) (Draeger, 2007b).

Mnogi dojemajo Draegerjevo dihotomijo *buda* in *bujutsuja* za sveto. Skossova (2009) pa se z njegovo delitvijo ne strinja povsem, saj meni, da je Draeger preveč poenostavil nekatere definicije. Po njenem mnenju je stroga delitev neustrezna, saj vse japonske borilne veščine vsebujejo določene aspekte *doja* in določene aspekte *jutsuja*. Nekdo lahko namreč preko izpopolnjevanja svojih ubijalskih tehnik izpopolnjuje tudi lastno življenje. Na drugi strani pa tudi *budo* sistemi vsebujejo določeno mero borilne usmeritve, ki preprečuje, da bi ti sistemi degenerirali v koreografsko-plesne oblike (D. Skoss, 1999).

Budo sistemi so se začeli razvijati v prvi polovici sedemnajstega stoletja. Klasični *budo ryu* se je prvič pojavil s preoblikovanjem *kenjutsuja* v *kendo* v prvi polovici sedemnajstega stoletja. V svojem bistvu je bil *kendo* bolj spiritualna disciplina, namenjena izboljšanju osebnega karakterja posameznika kot aktivnost, direktno povezana z bojem. Ostali klasični *bujutsu ryuji*, kot tudi tisti, ki so bili ustanovljeni v obdobju Edo, so hitro sledili preobrazbi iz klasične bojevnške v spiritualno disciplino. Na ta način se je iz *jujutsuja* razvil judo, iz *iaijutsuja* je nastal *iaido*, iz *kyujutsuja* *kyudo* itd. (Draeger, 2007b).

■ Razvoj neoboroženih borilnih metod

Znotraj preobrazbe v spiritualno usmerjene borilne sisteme nas še posebej zanima razvoj tehnik, ki se danes uporabljajo v tekmovalnem judu. Tehnike metov, vzvodov, davljenj, imobilizacij (končnih prijemov) z enotnim izrazom imenujemo *grappling* tehnike. To so torej vse tehnike, ki se uporabljajo v modernem judu in v starejših borilnih veščinah, iz katerih se je razvil judo. V slovenščini generični izraz, ki bi zajemal vse omenjene tehnike, ne obstaja, zato bomo uporabljali angleško besedo.

Veriga razvoja juda po Hoareju izgleda takole: *chikara-kurabe* → *sumai* → *kumiuchi* → *jujutsu* → judo. Ob tem poudarja, da preobrazba ni potekala povsem linearno, saj prehod iz ene v drugo obliko ni potekal gladko in se ni zgodil čez noč (Hoare, 2009).

Nastanek neoboroženih metod boja sega v zgodnje obdobje Japonske, kjer se zgodovina spremeni v mit. Borilna tradicija ima namreč posebno mesto v zgodovini in kulturi Japonske, saj naj bi, sodeč po japonski mitologiji, država nastala ravno s pomočjo tehnik bojevanja bogov, ki so jo ustvarili. V delu z naslovom *Kojiki* (712; »Zapiski o starodavnih zadevah«) je opisan mitološki nastanek japonskega otočja, ki so ga zaznamovali boji med bogovi. Gre za

enega prvih japonskih spisov sploh. V enem izmed mitov se spoprime bogova Takeminakata in Takemikazuchi, ki sta se borila za prevlado v eni izmed japonskih provinc. O zmagovalcu je odločil *chikara kurabe* ali »preizkus moči«. Takemikazuchi je svojega nasprotnika premagal z metom na tla (Draeger, 2007a; Hoare, 2009; Mol, 2001).

Sumai je izvorna oblika japonske rokoborbe. Beseda *sumai* izhaja iz starodavnega glagola *sumau* in pomeni »bojevati se« ali »pretepiti se«. Zgodnjo obliko *suma* so bojevniki uporabljali kot del borilnega treninga, imel pa je tudi ceremonialno funkcijo na cesarskem dvoru, v templjih in svetiščih. V svoji starodavni vojaški obliki je bil *sumo* znan pod izrazom *buke-sumai* (»vojaški sumo«). *Buke-sumai* se je razcvetel v obdobju Kamakura (1185–1333). Vojaški roman iz trinajstega stoletja *Genpei Seisuiiki* (Vzpon in padec klanov Taira in Minamoto) omenja *shijuhatte* – seznam 48 tradicionalnih tehnik *sumaija*. Večina teh tehnik so bili meti, po katerih je lahko bojevnik svojega nasprotnika pokončal na tleh. Zgodnja vojaška oblika *suma* nima nobene veze s *sumom*, kot ga poznamo danes. Aplikacija *suma* v borbenih situacijah je sčasoma postala znana pod izrazom *kumiuchi* (»grappling«) (Hoare, 2009).

Znotraj klasičnih japonskih borilnih veščin lahko *grappling* tehnike razdelimo na dve glavni skupini. V prvo skupino spadajo tehnike, ki so jih bojevniki uporabljali na bojišču, v drugo pa tehnike, ki so bile uporabne v vsakdanjih situacijah v obdobju miru. Skupno obema skupinama je to, da so bile vse metode namenjene izključno predstavnikom bojevnškega razreda in niso bile dostopne ostalim ljudem (Draeger, 2007b; Hoare, 2009; Mol, 2001; D. Skoss, 1999).

■ Tehnike, uporabne na bojišču

Ko je bojevnški razred zavladal Japonski, so veščine, izpeljane iz primitivne rokoborbe, postale temelj kontaktnega boja med nasprotnikoma, ki sta bila oblečena v oklep (»*yoroi/senjo/katchu*«). Skupen izraz za klasične borilne veščine, ki jih uporabljajo bojevniki, ki imajo na sebi oklep, je *katchu bujutsu*. Poleg veščin, ki se zanašajo na uporabo orožja, znotraj te skupine obstajajo tudi metode, v katerih prevladuje uporaba *grapplinga*. Te metode imenujemo

Slika 1: Uporaba meta na bojišču fevdalne Japonske (Mol, 2001).

yoroi kumiuchi ali »grappling v oklepu«. Redkeje se pojavljata izraza *katchu kumiuchi* in *senjo kumiuchi*. *Yoroi kumiuchi* je v obdobju Kamakura (1185–1333) postal nenadomestljiv del priprave bojevnikov na spopade. Vsak klasičen bojevnik je bil izurjen v *grapplingu*. Kljub temu da gre za praktičen sistem boja, ki je postal potreben, kadar je bojevnik v boju ostal brez svojega orožja, pa *yoroi kumiuchi* ni strogo neoborožen boj. Vključene so namreč tehnike z uporabo manjših orožij, kot so *jutte* (pendrek), *tanto* (nož), *kodachi* (kratek meč), *yoroidoshi* (bodalo za prebadanje oklepa) ali *kabutwari* (»razbijalec čelade«) (Draeger, 2007a; M. Skoss, 1995a).

Pri izvajanju tehnik *yoroi kumiuchija* v bitki ni bilo nobenih pravil. Nič ni bilo prepovedano in prišlo je do mešanja različnih stilov, če je bilo to potrebno. Vsak sklep je bil lahko izpahnen ali zlomljen, udarci vseh vrst so bili usmerjeni v vse dele telesa, meti so bili izvedeni z namenom pohabiti nasprotnika, ali pa so to naredili z vzvodom, davljenjem ali udarcem na tla (Hoare, 2009).

Slika 2: Uporaba meta na tekmovanju v judu (IJF, 2014).

Na Slikah 1 in 2 lahko vidimo, da je tehnika, ki so se je japonski klasični bojevniki posluževali, kadar so hoteli onesposobiti svojega nasprotnika, danes eden izmed zaščitnih znakov olimpijskega juda.

■ Tehnike, uporabne v obdobju miru

Zaradi miru (veliki tokugawski mir), ki je nastopil po letu 1600, so bojevniki v obdobju Edo (1600–1868) začeli razvijati metode boja, ki bi bolj odgovarjale nastalim družbenim razmeram. Skupen izraz za tehnike, uporabne v obdobju miru, ki so večinoma produkt obdobja Edo, je *suhada bujutsu*. Znotraj te skupine poznamo *grappling* metode, ki se imenujejo *heifuku kumiuchi* ali *suhada kumiuchi*. *Heifuku/suhada kumiuchi* bi lahko prevedli kot »grappling v vsakdanjih oblekah«.

V to skupino uvrščamo sisteme kontaktnega boja, katerih cilj je onesposobiti nasprotnika v situacijah v obdobju miru. Nasprotnik je lahko oborožen ali neoborožen, nikoli pa ne nosi oklepa. Osnovne metode napada in kontrole nasprotnika v teh tehnikah predstavljajo: udarci s pestmi, brce, vbodi z manjšim nožem, meti, imobilizacije, davljenja, vzvodi in različne metode zvezovanja nasprotnika. Bojevniki so pri razvijanju omenjenih metod doživljali neznosne bolečine, vse zato, da bi našli kar najbolj učinkovite metode, ki bi bile uporabne proti različnim vrstam napadalcev (Mol, 2001; M. Skoss, 1995a).

Razvoj različnih sistemov, uporabnih v boju, v katerem sta nasprotnika minimalno oborožena ali neoborožena, je pripeljal do sistemov boja, za katere se je izoblikoval generični izraz – *jujutsu*. Ta izraz je bil prvič uporabljen v sedemnajstem stoletju, verjetno okoli leta 1630 (Draeger, 2007a; Mol, 2001).

■ Jujutsu za navadne ljudi

Nekatere šole zgodnjega obdobja, ponavadi tiste, ki so jih ustanovili bojevniki s praktičnimi borilnimi izkušnjami, so kazale pragmatičen in učinkovit pristop ter so učile tako tehnike, primerne za borbo na bojišču, kot tudi tehnike za različne situacije v obdobju miru. Vendar pa je mir, ki je prevladoval v obdobju Edo, slabo vplival na borilne spretnosti bojevnikov in pri nekaterih šolah, ki so bile ustanovljene ob koncu obdobja Edo, je bilo očitno pomanjkanje prave bojne substance. Tehnike teh šol niso bile več primerne za pravo borbo na bojišču. Nekatere šole, ki so bile najprej namenjene učenju učinkovitih borilnih sistemov za klasične bojevnike, so postopoma preusmerile svoj fokus na borilne sisteme, ki so bili bolj primerni za obdobje miru. Ta nov tip *jujutsu* se je imenoval *shomin yawara*. To lahko prevedemo kot *jujutsu* za navadne ljudi. Za to večino je značilno zelo omejeno področje uporabe, usmerjena pa je predvsem k neoboroženemu boju. To je precej logično, saj civilisti niso smeli uporabljati orožja, ki je bilo v domeni bojevnikov (Mol, 2001).

Večina najstarejših klasičnih *bujutsu ryujev*, ki so nastali že pred obdobjem Edo, je bila v obdobju Edo nedostopna za navadne ljudi. Šele razčlenjevanje nekaterih šol na podružnice je dalo civilistom določen vpogled v nekatere borilne koncepte, ki so jim bili do takrat povsem nedostopni. Specializacija navadnih ljudi za povsem goloroke metode *jujutsu* je imela pomemben vpliv na orientacijo klasičnih borilnih veščin. Povzročila je degeneracijo *jujutsu* v estetsko disciplino, ki je imela veliko skupnega z nebojevniškim duhom klasičnega *buda* (Draeger, 2007b).

Razvoj *jujutsu* je potekal po različnih linijah. Vzrok temu so različne družbene potrebe v posameznem zgodovinskem obdobju, ki so določale pogoje, pod katerimi so se odvijali boji. Prav tako je na razvoj posameznih šol bistveno vplivalo filozofsko prepričanje

Takenouchi Ryu struja	Fukuno Ryu struja	Yoshin Ryu struja
Takenouchi ryu (1532)	Fukuno Ryu (med 1588 in 1622)	Yoshin Ryu (med 1651 in 1660)
Takenouchi Une Ryu	Kito Ryu (ok. 1637)	Takemitsu Ryu (ok. 1705)
Katayama Hoki Ryu	Jikishin Ryu	Shin no Shindo Ryu (ok. 1770)
Koshi no Mawari	Miura Ryu	Tenjin Shinyo Ryu (ok. 1830)
Futagami Ryu (ok.1650)	Kanshin Ryu (med 1600 in 1650)	Ito-ha Shinto Ryu (ok. 1841)
Rikishin Ryu (med 1560 in 1600)		
Takenouchi Santo Ryu (med 1853 in 1867)		
Yano Ryu (ok. 1869)		
Nanba Ippo Ryu (med 1610 in 1623)		
Fusen Ryu (ok. 1830)		

Pomembnejši nerazvrščeni ryuji: Tsutsumi Hozan Ryu (v 15. stoletju), Bokuden Ryu (ok. 1550), Enshin Ryu (med 1560 in 1568), Nagao Ryu (med 1467 in 1573), Araki Ryu (ok. 1570), Asayama Ichiden Ryu (med 1610 in 1678), **Seigo Ryu** (ok. 1630), **Yagyū Shingan Ryu** (ok. 1600), **Seikiguchi Ryu** (ok. 1630), Takagi Ryu (med 1600 in 1650), Sho Sho Ryu.

Slika 3: Razvrstitev glavnih jujutsu ryujev.

ustanovitelja šole. Do leta 1868 se je razvilo vsaj 179 šol *jujutsu*, verjetno pa je bila ta številka še precej višja. Šole so dajale poučitev različnim segmentom *jujutsu* in na podlagi kurikulumov posameznih *ryujev* in zapisov o njihovem nastanku lahko večino izmed šol razvrstimo v skladu z linijo, ki ji pripadajo. Glavne tri *jujutsu* šole, iz katerih se je razvilo največ podružničnih šol, so Takenouchi Ryu, Yoshin Ryu in Fukuno Ryu. Ogromno število *jujutsu ryujev* lahko najde svoje korenine v eni izmed teh treh šol, zato lahko rečemo, da so ti trije *ryuji* bistveno vplivali na oblikovanje glavnih treh *jujutsu* linij (struj) (Mol, 2001).

Na sliki 3 so predstavljene glavne *jujutsu* struje in pomembnejši *ryuji*, ki pripadajo posameznim strujam. Če je znana vsaj okvirna letnica nastanka posameznega *ryuja*, potem je navedena v oklepaju. Z odebeljeno pisavo so zapisani tisti *ryuji*, ki naj bi imeli določen tehničen vpliv na razvoj judo tehnik. Z rdečo sta zapisana *ryuja*, v katerih se je *jujutsu* učil Jigoro Kano in ju je uporabil kot tehnična temelja Kodokan Judo. Za šole, ki spadajo v Takenouchi Ryu strujo, je značilna veščina, imenovana *kogusoku koshi no mawari*. Bojevniki v polnih oklepah so se borili z dolgimi meči, v kontaktnem boju pa so se zatekli k uporabi *grappling* tehnik in uporabi nožev, s katerimi so preluknjali šibke točke nasprotnikovega oklepa. Druga skupina, to so vsi *ryuji*, ki so se razvili iz Fukuno Ryuja v svojih kurikulumih, poudarjajo predvsem uporabo *nage waze* (tehnik metanja), šole Yoshin Ryu struje pa zagovarjajo uporabo udarcev v vitalne dele telesa (*kyusho*), kot tudi uporabo *kansetsu waze* (tehnik izvzvodov) in *shime waze* (tehnik davljenj) (Draeger, 2007a; Mol, 2001).

■ Jigoro Kano in Kodokan Judo

Odprava šogunalnega sistema in povrnitev moči cesarju (leta 1868) je prinesla konec tudi celotnemu aristokratskemu bojevniškemu razredu. Japonska je prepoznala potrebo po modernizaciji, da bi se lahko zoperstavila svetovnim vojaškim velesilam. Hitro in brez usmiljenja se je napotila proti svojemu cilju, privilegiji bojevniškega razreda pa so bili ena izmed prvih žrtev tega procesa. Mnogo bivših bojevnikov je ostalo brez službe, zato so bili primorani poiskati različne načine preživetja. Z borilnimi veščinami se je večina prenehala ukvarjati in vse je kazalo na to, da bodo izumrle, ne le kot metode boja, ampak tudi kot sredstvo za udejstvovanje v fizični aktivnosti. Japonska je hitro prihajala pod vpliv zahoda, pojav pa je bil najbolj izrazit v Tokiu, kjer so *bujutsu* in njegove pripadnike videli kot anahronizem modernega časa. Mnogo tradicij bojevanja je v tem obdobju povsem izginilo, preostale pa so svoje delo nadaljevale brez velikega zanimanja družbe. Stvari so se začele premikati na boljše okoli leta 1880, ko so nekateri mojstri borilnih veščin, med njimi tudi Jigoro Kano, začeli razmišljati o nekoliko prilagojenem *jujutsu*, ki bi lahko predstavljal učinkovito sredstvo rekreacije in tudi tekmovalno metodo (Hoare, 2009).

Kano je ugotovil, da bi bil nekoliko modificiran *jujutsu* primeren ne samo za razvoj telesa, ampak tudi za kontrolo temperamenta. Ugotovil je tudi, da bi bili lahko taktični in strateški principi *jujutsu* uporabni tudi v vsakdanjem življenju in da je tovrstna uporaba inteligence pomemben tip intelektualnega treninga (Hoare, 2009).

Leta 1882 je Jigoro Kano odprl svoj *dojo* (prostor namenjen treningu borilnih veščin), ki ga je poimenoval *kodokan*. Združil je nekatere bistvene elemente slogov, ki se ju je učil v mladosti ter začel poučevati večino, ki jo je sam poimenoval *kodokan judo*. Iz *kito ryuja* je vpeljal predvsem tehnike metov, iz *tenjin shinyo ryuja*

pa parterne tehnike in tehnike udarcev. Identificiral je vse nevarne tehnike klasičnega *jujutsuja*, njihovo vadbo pa je omejil izključno na trening *kate*. Tehnike, ki jih je bilo mogoče izvajati brez nevarnosti za vadečega, je vključil v nov sistem *randori* vadbe (prosta borba), kjer sta lahko vadeča uporabljala vso svojo moč. Tudi v klasičnem *jujutsuju* so sicer obstajale surove oblike *randorija*, vendar pa je Kano razvil pravila, ki so omogočala relativno varen *randori*. Ena izmed bistvenih razlik med judom in klasičnim *jujutsujem* so borbena pravila in judo *randori*. Znotraj svojega sistema je Kano torej uspešno ohranil tradicionalne *jujutsu* tehnike, vendar se je obenem ogradil od tradicionalnih metod treninga. Ravno zadovoljstvo, ki je izhajalo iz intenzivne borbe, nenevarne za udeležence, je ljudi navdušilo za judo. Judo je bil do leta 1911 vpeljan v večino japonskih izobraževalnih ustanov kot oblika telesne vzgoje, kmalu pa je razvil tudi tekmovalni športni element, ki je močno pripomogel k popularizaciji juda kot modernega sistema športne vzgoje po vsem svetu (Hoare, 2009; Ohlenkamp, 2006).

■ Judo postane šport

Razvoj *randorija* kot oblike vadbe je kmalu ponudil varen način za primerjavo tehničnega znanja, fizičnih sposobnosti in borbenega duha vadečih. Pojavila so se tekmovanja (*shiai*), judo pa se je iz borilne večšine razvil v šport. Prva tekmovanja, ki so potekala po standardiziranih pravilih, so se pojavila leta 1900, trideset let pozneje pa je bilo organizirano prvo vsejaponsko prvenstvo (Ohlenkamp, 2006).

Judo je preživel prvih osemnajst let brez kakršnih koli zapisanih tekmovalnih pravil. V tem času so tekmovanja že potekala, vendar so pravila prilagajali glede na okoliščine posameznega dvoboja. Prva pravila so omogočala zmago nad nasprotnikom z metom ali s parternimi tehnikami. Za zmago sta bila potrebna dva *ippona*, ki ju je tekmovalec lahko osvojil na naslednje načine:

1. z metom (*nage waza*) nasprotnika na hrbet;
2. s končnim prijemom (*osae komi waza*);
3. z vzvodom (*kansetsu waza*);
4. z davljenjem (*shime waza*).

Vzvodi na prste in gležnje so bili prepovedani. Prav tako v borbi ni bila dovoljena uporaba udarcev, ki so bili v klasičnem *jujutsuju* sicer najbolj uporabljani segment borbe. Jigoro Kano namreč ni želel uporabljati nevarnih tehnik, poleg tega pa udarci niso bili v skladu z njegovim idealom telesne vzgoje. Meti so morali biti izvedeni tako, da je tekmovalec padel hrbet, saj je na ta način Kano želel zmanjšati možnosti za nastanek poškodb hrbtenice (Hoare, 2009).

V naslednjih letih so se pravila še velikokrat spremenila. Do druge svetovne vojne so s pravili juda upravljali izključno Japonci, po vojni pa se je povečal tudi zahodnjaški vpliv na judo in njegova pravila. Sčasoma so bili iz juda odpravljeni vsi vzvodi (razen vzvoda na komolec), pojavila so se bolj stroga pravila za prehod iz borbe stoje v parterno borbo, prepovedali so vse tehnike, ki bi lahko povzročile poškodbe vratu ali hrbtenice, prepovedali so tudi prijemanje nasprotnikovega obraza, genitalij itd. Po drugi svetovni vojni so se pojavile tudi težinske kategorije (Hoare, 2009).

Prve spremembe pravil so bile vezane predvsem na varnost tekmovalcev, kasneje pa so bile spremembe pravil namenjene popularizaciji in internacionalizaciji športa. Pravila juda se še danes spreminjajo, saj vodilni pri Mednarodni judo zvezi (IJF) ves čas iščejo nove načine, s katerimi bi šport bolj približali gledalcem.

■ Literatura

1. Armstrong, H. B. (1995). *The Koryu Bujutsu Experience*. V D. Skoss (ur.), *Koryu Bujutsu: classical warrior traditions of Japan*. New Jersey: Koryu Books. (str. 19–37).
2. Buyens, G. (2008a). *Hontai Yoshin-ryu Jujutsu Part 1*. Pridobljeno 20. 3. 2013 iz <http://www.koryu.com/library/gbuyens1.html>
3. Buyens, G. (2008b). *Hontai Yoshin-ryu Jujutsu Part 2*. Pridobljeno 20. 3. 2013 iz <http://www.koryu.com/library/gbuyens2.html>
4. Cunningham, S. R. (1996). *A Brief Look at »Root Arts« of Judo*. Pridobljeno 20. 3. 2013 iz <http://www.sp.uconn.edu/~yian/roots.htm>
5. Collcut, M., Jansen, M. in Kumakura, I. (1988). *Cultural Atlas of Japan*. Oxford: Phaidon Press Ltd.
6. Draeger, D. F. (2007a). *Classical Budo (The Martial Arts and Ways of Japan, v. 2)*. Boston: Shambhala Publications, Inc.
7. Draeger, D. F. (2007b). *Classical Bujutsu (The Martial Arts and Ways of Japan, v. 1)*. Boston: Shambhala Publications, Inc.
8. *Grappling* (2013). Wikipedia, the Free Encyclopedia. Pridobljeno iz <http://en.wikipedia.org/wiki/Grappling>
9. Henshall, K. G. (2012). *A History of Japan: From Stone Age To Superpower*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
10. Hoare, S. (2008). *A History of Judo*. London: Yamagai Books.
11. Ilc I., Mlakar, B. (2009). *Predlogi za zapisovanje in pregibanje besed iz japonskega jezika*. Azijske in afriške študije, 13(2), 3–14.
12. Kano, J. (2005). *Mind Over Muscle: Writings from the Founder of Judo*. Tokyo: Kodansha International Ltd.
13. Lowry, D. (1995). *Bu, Ken, Ju*. Pridobljeno 20. 3. 2013 iz <http://www.koryu.com/library/dlowry8.html>
14. Mol, S. (2001). *Classical Fighting Arts of Japan: A Complete Guide to Koryu Jujutsu*. Tokyo: Kodansha International Ltd.
15. Muromoto, W. (1997). *What is Ryu?*. Furyu, 8. Pridobljeno 15. 1. 2013 iz <http://www.koryu.com/library/wmuromoto3.html>
16. Ohlenkamp, D. (2006). *Judo Unleashed*. New York: McGraw-Hill.
17. Skoss, D. (1999). *The Meaning of Martial Arts: Some Reflections Along the Way*. Warriors and Sages: Essays on the Martial Way. Pridobljeno 20. 3. 2013 iz <http://www.koryu.com/library/dskoss6.html>
18. Skoss, D. (ur.) (2003). *Koryu Bujutsu: classical warrior traditions of Japan*. New Jersey: Koryu Books.
19. Skoss, D. (2011). *A Koryu Primer*. Pridobljeno 20. 3. 2013 iz <http://www.koryu.com/koryu.html>
20. Skoss, M. (1993). *Classical Martial Arts & Ways: Who, What, When...?* Aiki News 97. Pridobljeno 20. 3. 2013 iz <http://www.aikidojournal.com/article?articleID=4>
21. Skoss, M. (1994). *A bit of Background*. Aikido Journal, 100. Pridobljeno 15. 1. 2013 iz <http://www.koryu.com/library/mskoss2.html>
22. Skoss, M. (1995a). *Jujutsu and Taijutsu: Some Background Information on Warrior Close Combat Systems*. Aikido Journal, 103. Pridobljeno 15. 1. 2013 iz <http://www.koryu.com/library/mskoss8.html>
23. Skoss, M. (1995b). *Tenjin Shinyo-ryu Jujutsu*. V D. Skoss (ur.), *Koryu Bujutsu: classical warrior traditions of Japan*. New Jersey: Koryu Books. (str. 121–141).
24. Storry, R. (1978). *The Way of the Samurai*. London: Orbis Publishing Limited.
25. Turnbull, S. (1989). *Samurai walords: The Book of the Daimyo*. London: Guild Publishing.
26. World Championships Seniors. (6. 4. 2014). IJF. Pridobljeno iz http://www.intjudo.eu/upload/2013_08/26/137753793615396092/er_b28q0946.jpg

Jaka Sluga, prof. šp. vzgoje
Pregljeva 117, 1000 Ljubljana
E-pošta: slugajaka@hotmail.com